

UNDEROFFICEREN

Medlemsblad för Föreningen f.d. Underofficerare vid Värmlands reg:te

Postgiro 429 9807-0

Årg. 14

Nr. 1

1996

Ansvarig utgivare:
Roland Collander
Knektvägen 1 653 50 Karlstad Tel. 054-53 41 91
Redaktion!

Björn Traung
Storgatan 63 667 30 Forshaga

Sista tidningsnumret

Från Redaktionen...

ETT HISTORISKT BESLUT

INNEHÅLL

Redaktören och Ord- föranden har ordet	2
Minnesord - Bror Seh- man och Bror Olsén	4
Föreningen och Tid- skriften - en till- bakablick	6
Från invigningen av Garnisonsmuseét i Kristinehamn	10
MINNEN	
Strövtåg i hembygden	12
Rapsodi-glimtar ur Tidskriften och bo- ken om Regimentet och Underofficerarna	16
Appell	21

Omslagsbilden

Ett historiskt beslut. Vid styrelsemötet på Kasernhöjden har ordf. Roland Collander med klubbslag just bekräftat styrelsens förslag till årsmötet att lägga ned föreningen.

Till vänster vice ordf. Gunnar Persson, till höger skattmästaren Olof Holm. Stående revisoren Arne Bornehag.

Foto: Björn Traung

Enhälligt beslutade årsmötet den 21. mars att föreningen avvecklas under 1996. Men för att stadfästa detta ödesmättade beslut krävdes att proceduren upprepades vid ett senare sammanträde.

Platsen för den historiska händelsen var Kasernhöjden i Karlstad. Här på regementets gamla förläggningsplats kom man att fatta avgörandet om den 49 år gamla föreningens upplösning.

Tidskriftens penna läggs nu ned för gott. Information inom vår intressesfär får framgent inhämtas inom andra medier.

Det har varit hedersamt och roligt att få vara med i redaktionen och föra Bror Olséns strävanden fram till slutet - mindre trevligt att vara den sista.

Björn Traung

Ordf. har ordet

Det var med viss vemod jag satt och betraktade mötesdeltagarna vid vårt sista årsmöte kvällen den 21. mars 1996. De var alla äldre kamrater utom Thure Larsson som var den ende i tjänst närvarande f d underofficer.

Vi satt i caféterian på Soldathemmet, som numera är kursgård och café.

Det beslut som årsmötet nu tagit om föreningens avveckling ska ses mot den förändring i befälsstrukturen som genomfördes under 1970- och 80-talet. Det har gradvis lett fram till att den tidigare naturliga kopplingen till vår förening fått mindre betydelse och det har blivit allt svårare att leva upp till föreningens ändamål.

Vi tyckte nog att tidpunkten var väl vald för detta beslut. Den bok som nu är klar för utgivning, där Björn Traung inte nog kan berömmas, är väl en värdig avslutning på vår förenings verksamhet.

Det kan kännas bittert att behöva lägga ned en av många medlemmar uppskattad förening. Från början bildad som kamratförening för pensionerade underofficerare och som med äldre kollegors engagemang och flit hållit verksamheten igång under ett halvt sekel. Sannolikt är det också så, att vår sammanslutning har gett åt pensionären en känsla av samhörighet med det arbete han lämnat i andra händer. Bandet slits inte helt och det är i varje fall i början smärtsamt att stötas ur kamratkretsen.

Tack och lov bryts inte kontakten helt. Vi har regementets Kamratförening där de flesta av oss är medlemmar.

Björn Traung och undertecknad tillsammans med fobef, översten av 1. graden Yngve Johansson och depåchef, överstelöjtnanten Rune Linder ingår i den kommitté som inriktar sina krafter på att boken skall bli bra marknadsförd och ges stor spridning.

Vi får heller inte glömma det nya regementsmuséet, där vår förhoppning är att den tidigare dokumentationen av underofficersepoken återupprättas. Olle Holm, Björn och undertecknad har lovat att efterse våra intressen.

Överstelöjtnant Bertil Löfgren har på uppdrag genomfört ett antal intervjuer, inspelade på band, med äldre pensionerade anställda. Många av dessa är f d underofficerare. Banden finns på plats och kan avlyssnas i en bekväm fåtölj på muséet.

Det var fest och tradition på Garnisonen i Kristinehamn då Garnisonsmuséet invigdes den 16. april. Björn och undertecknad hade äran bli inbjudna till den högtidliga invigningen.

En rad aktningssvärda personer har tjänat föreningen som ordföranden och ledamöter i styrelsen. De är värda all uppskattning för det uppoffrande arbete de nedlagt. Olof Holm och Björn Traung är värda ett särskilt omnämnande för sina insatser. Olof som skattmästare tjugo år i rad från 1976. Björn är den som åstadkommit något som alltid kommer att leva kvar. För oss f d underofficerare är boken ett ovärderligt dokument. Björn har också lagt ned ett stort arbete i styrelsen.

För mig har det känts hedersamt att få vara vice ordförande under Sture Dahlbergs tid och ordförande de sista åren.

Till sist vill jag framföra ett tack till Er ALLA.

Till de medlemmar som fortfarande är i aktiv tjänst vill jag rikta en hovsam maning; glöm inte de äldre kamraterna och försök att bevare lite traditioner från er underofficértid. Med all säkerhet kan dessa komma till heders i er nuvarande kårtilhörighet.

Roland Collander

Bemärkelsedagar

Sven-Löfgren	12/11	86	år
Åke Dalgren	24/11	88	år
Paul Moberg	25/12	86	år

MINNESORD

Förvaltare Bror Sehman (1904 - 1996)

Foto: Dottern Anita som gjort anteckning på kortets baksida:
"Pappa på expeditionen"

Vår ålderman, förvaltaren Bror Sehman, har som tidigare framgått av dagspressen avlidit 92 år gammal. Han var född i Odensvi församling i Västmanland och började sin militära bana 1922 vid Västmanlands regemente (I 18) i Västerås. Till Värmlands regemente kom han 1927 och blev regementet trogen återstoden av sin aktiva tid.

Han befordrades till sergeant 1935, fanjunkare 1941, förvaltare 1944 och chef för personaldetaljen fram till sin pensionering 1964.

Efter sin aktiva tid vid regementet var han banktjänsteman vid Wermlandsbanken i 13 år.

Bror blev tidigt en välkänd regementsprofil. I yrkeslivet fick han ett positivt gensvar, främst kanske för en tolerant och vidsynt attityd. En hållning som även kännetecknade hans engagemang utanför yrkeslivet i sina mångskiftande intresseområden. Bl a i yngre år som framgångsrik idrottsman och senare i skyttet där han under en lång följd av år var ankaret i regementets lag i tävlingsskytte. Jakt, fiske, tävlingsbridge och sommarstugan var andra intressen vid sidan av hans dagliga arbete.

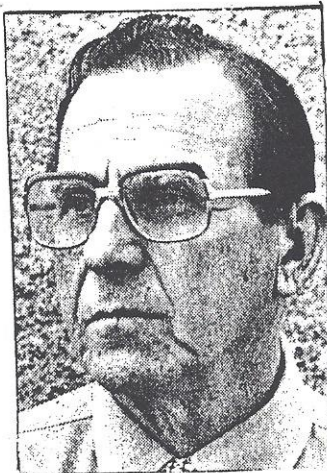
Bror Sehman var en framträdande personlighet med erkänd skicklighet i sin tjänsteutövning. Han efterlämnar minnet av "en andra ungdom" med sin förmåga, långt upp i åren, berätta roliga och spännande upplevelser från sitt långa och händelserika liv.

Björn Traung

MINNESORD

TIDSKRIFTENS GRUNDARE

Kapten Bror Frank Olsén (1918 - 1992)

Under nära tio år hade medlemmar och läsare förmånen att ta del av Brors produktion med tillsammans över tusen sidor nyheter och annat värt att veta i vår tidskrift. På hösten 1991 hindrade en svår sjukdom hans fortsatta arbete med tidningen och han skriver härom i sitt sista meddelande; "Jag är djupt olycklig över att sjukdom satt stopp för mitt arbete med tidningen som har berett mig både glädje och tillfredsställelse och som givit mig kontakter av oskattbart värde. Till alla som bidragit på ett eller annat sätt med tidningen går mina tankar ofta och jag är mycket tacksam för denna hjälp." Vi som tog över redaktionen förstår nu bättre vad Bror Olsén har betytt och utträttat för enskilda medlemmar och föreningen.

Från tidiga ungdomsår till livet ut var Bror en mångsysslare med många bollar i luften samtidigt. I tidskriftens decembernummer 1990 berättar han minnen från sitt händelserika liv fram till sitt 42:a levnadsår. Fortsättningen hoppades han kunnat publicera senare. Det blev inte så. Bror avled i sin svåra sjukdom 1992.

För alla som följt med i Nya Wermlands-Tidningens spalter under årens lopp är hans namn välbekant. Inte bara hans förmåga som skytteskribent gjorde honom till kändis, det var i lika hög grad hans framgångsrika tävlingsskytte i en lång följd av år. Beviset på hans karriär inom skyttet har regementets museum numera i den stora prissamling som han överlämnade dit.

Bror Olsén började sin militära bana 1937 vid Värmlands regemente. Han blev underofficer 1945, avgick med pension vid 50 års ålder 1968 och övergick i civil tjänst där hans kunnighet och handlingskraft togs i anspråk som kontorschef, intendent, redaktör, frilansjournalist och fotograf.

Bror var en öppen och ärlig människa. Han ställde upp för andra när så behövdes. För honom var inget omöjligt.

Björn Traung

FÖRENINGEN och TIDSKRIFTEN

En tillbakablick

Föreningen bildas

Det var den 19. december 1947 vid ett samkväm på Hushållsskolan, Hamngatan 18 i Karlstad, som arton pensionerade underofficerare mellan 52 och 74 år lade grunden till vår förening. Interimsstyrelsen anmodades att utarbeta förslag till stadgar och de två kronor per man som insamlades lade grunden till föreningens kassa.

I november året därpå var allt klart för att bilda "Föreningen Äldre Underofficerare vid Kungl Värmlands regemente".

Ljtnant C A Andersson
(1874 - 1957)

Den kraftfulle løjtnanten i armén, Carl Alfred Andersson blev föreningens förste ordförande. Stadgar antogs och föreningens namn fastställdes. Efter mötesförhandlingarna på Stadshotellet avbildades föreningen av en fotograf från Nya Wermlands-Tidningen, varefter följde supé och samkväm."

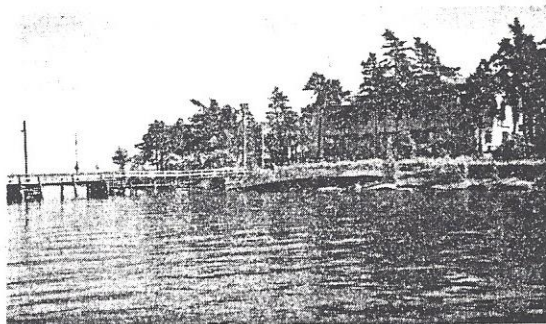
En kamratförening

Föreningens ändamål har varit att bevara kamratskapet och värna om regementets traditioner.

Sammanslutningen med ett 50-tal medlemmar (ca 30 under många år) har inte gjort anspråk på omfattande aktiviteter. Nej, man har enbart velat nå sina gamla medkämpar och på så vis hålla kontakten, också på gamla dar. Samlas vid årsmöten och någon gång ytterligare under året och minnas tillbaka de många åren vid regementet. Man har följt sina kamrater i fest och glädje, men också då sjukdom och sorg inträffat.

Från 1982 har Tidskriften varit en länk för att följa medlemmarnas liv och leverne.

De första tjugo åren, då regementets Kamratförening inte hade dagens nummer och innehåll, var vår förening en tillgång för den pensionerade underofficeren. Äldre män var inte heller ut-satta för den nya tid och anda som bröt in under senare decennier. Ända fram till i början av 1960-talet var det vanligt att årsmöten och sammankomster förlas till någon av stadens finare krogar - Stadshotellet, Stadskällaren, Meijt- eller Tynäsrestaurangen - och avslutades med festligheter, ofta med damer.

Hammarö, Tynäs Restaurang.

Foto: Pressbyrån.

På senare år har föreningen anordnat sammankomster för anhöriga till bortgångna underofficerare där inbjudna änkor och barn mött upp tillsammans med föreningens medlemmar.

Lars "Lalle" Skoglund och Björn Traung utbyter minnen över några foton.

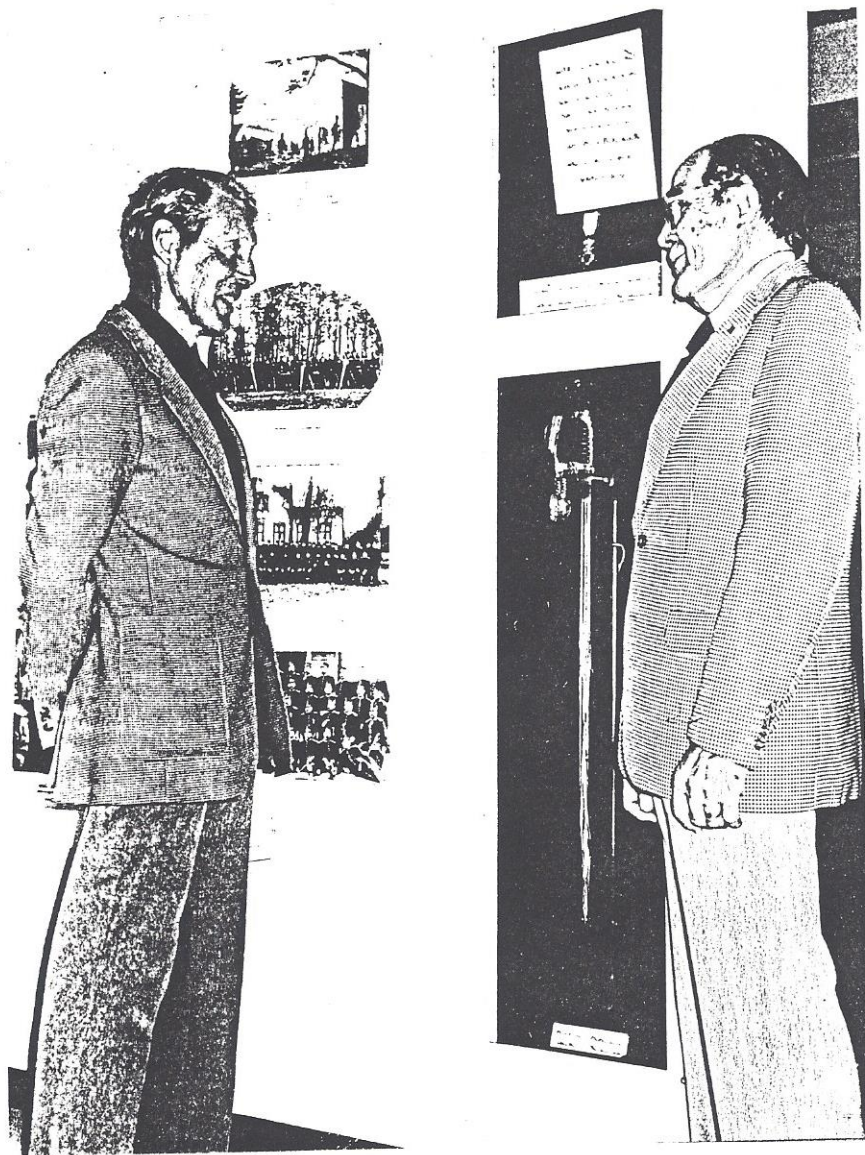
Vid sammankomsterna flödade minnen och föremålen i museet väcktes till liv.

T r a d i t i o n e r

När Underofficerskåren ströks ur rullorna 1983 blev det en hjärtesak för "Äldre underofficerare" att manifestera den gamla kåren.

Erik Danell skriver i vår tidskrift Underofficeren 1985 att "efterlevande bör söka resa ett beständigt minnesmärke vid Värmlands regemente, där kåren tjänat från 1626 till 1983. Under denna tid deltagit i fältslg i främmande länder och i försvaret av Sverige inom landets egna gränser, som lett till både segrar och nederlag allt under 21 konungars, (regenters) regeringsepoker". Erik kom också med idéer om hur vi borde gå tillväga. Uppslag som Björn Traung och Olof Holm fick arbeta vidare med fram till en utställning i regementets museum. Och när utställ-

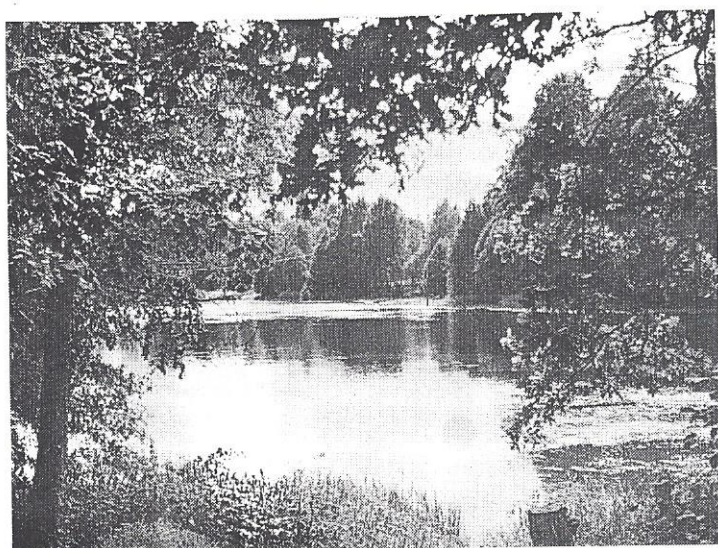
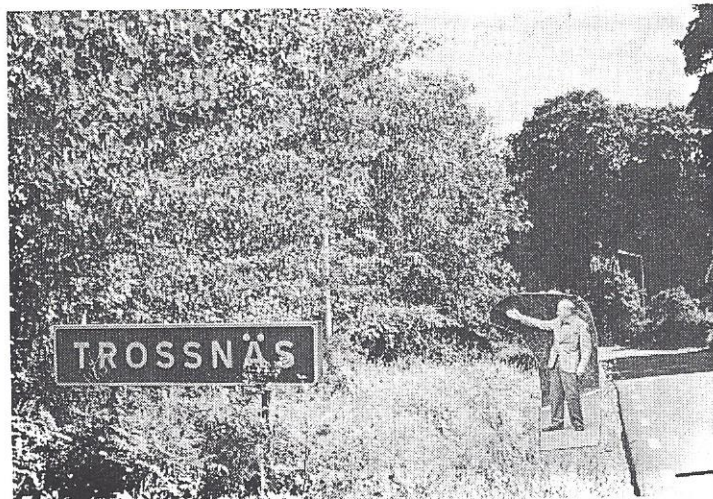
ningen över epoken skulle exponeras i ord och bild blev det så mycket material att det räckte till en bok om underofficerarna och Värmlands regemente

Olle Holm och Björn Traung framför "altarskåpet" som i text och bild berättar om underofficerare vid Värmlands regemente åren 1812 - 1972. Ett verkligt pietetsfullt arbete som de har all heder av. Framför Björn hänger den sabel som Erik Danell skänkt. I skåpet finns plats för en sergeantsabel man hoppas få av "någon". Ovanför infälld och glasad i väggen Svärdstecknet med "nådeskrift" för framlidne kaptenen Knut Ellinge. Gåva av hustrun Ellen. (Text och foto, Bror Olsén i Underofficeren nr 2/1988). Till höger underofficer med bardisan och i uniform från mitten av 1700-talet.

Utformning och detaljer av utställningen på 7 m² väggyta och erforderligt golvutrymme framgår av Underofficeren nr 1/1988.

Några andra traditionsbevarande drag bör även nämnas. Föreningen blev 1983 ägare till underofficerarnas tomtplats på Trossnäs. Den hade varit i kårens ägo sedan 1885. Ett jordområde på 12 kappland (0,1860 ha) mellan landsvägen och Norsälven där Kongl. Wermlands Regementes Underofficers Corps uppförde sin paviljong 1887. Byggnaden låg inbäddad i vackra trädplanteringar med utsikt över älven.

Efter mer än hundra år i underofficerarnas ägo beslöt Äldre Underofficerare 1983 att som gåva och till minne av Underofficerskåren vid regementet överlämna tomtmarken till Nors Hembygdsförening.

Som en kuriositet kan nämnas, att det blev svårare än väntat att bli av med den lilla jordlotten. Det tog flera år för Olof Holm, som handlade markfrågan, att få överlåtelsehandlingen giltig.

I Tingsrätten fick man beslutsvånda i ärendet då det inte fanns lagstadgade handlingar som reglerade ägarbyten mellan Underofficerskåren via Kompani-officerskåren och Officerarnas Riksförbund.

År 1991 fick Nors Hembygdsförening sin lagfart, framförde sitt tack för gåvan och lovade att förvalta den efter bästa förmåga.

Övre bilden: Björn pekar mot tomtplatsen.

Nedre bilden: Vy över Norsälven vid Höglunda.

Foto: Björn Traung och Olof Holm

Kongl. Wermlands Regementes Underofficers Corps framför mässbyggnaden - 1890-talet

Styrelsens ambitioner att ta fram *L e v n a d s t e c k n i n g a r* för underofficerare som komplement till 1951 års Regementes Historia nådde inte ända fram. Förteckning över alla underofficerare från 1812, med uppgifter om födelseår och hänvisning till personuppgifter i aktuella dokument, finns dock intagana i boken "Värmlands regemente och dess Underofficerare 1812-1972".

Betydelsen av traditioner varierar. Olika bedömningar hänförs ofta till skilda levnadsåldrar. Så småningom inträder hos oss alla ett behov av att stanna upp och minnas tillbaka till oss själva, till kamrater och vänner, till de generationer och anhöriga som tjänat hem och boplatser, regementet och arbetsplatsen.

Föreningens namn

Föreningens namn-Äldre Underofficerare vid Kungl Värmlands regemente-fördes på tal flera gånger. Första gången 1970 av truppförvaltaren Gustaf Holmstrand som menade, att "man känner sig så gammal när man är medlem i en förening med detta namn". Eftersom den yngste medlemmen var 50 år och den äldste 90 och medelåldern låg runt 60 år syntes ingen ändring vara behövlig. Något år senare, då underofficerarna skulle bli kompaniofficerare, stod det klart att en namnändring borde göras. Enligt protokollet tänkte man på "Äldre kompaniofficerare och då kom frågan; När blir en kompaniofficer gammal? Det måste bli vid pensionsåldern 60 år". Man kom inte fram till någon lösning i namnfrågan denna gång heller. Föreningen levde vidare med sitt gamla namn ända till 1988, då nuvarande benämning på föreningen antogs. Samtidigt utsträcktes medlemsskapet till att omfatta alla som tidigare varit underofficerare på aktiv stat vid regementet, oberoende av levnadsålder. Det blev ett tillskott på 22 medlemmar.

Föreningens vara eller icke vara

När den frågan kom upp 1973 blev det en diskussion, som enligt protokollet, sent skulle glömmas. Äldre kolleger uppfattade förslaget som ett stort skämt och det betonades att "denna gamla hedervärda kamratförening, som med åren blivit än mer aktiv och som samlade stora skaror på årsmötena, måste leva längre". Vidare ur protokollet, "det blev en lång förhandling, många talareshänvisningar fördes i tal och man märkte tidigt åt vilket håll vindarna blåste".

T i d s k r i f t e n

ÄU-BLADET

Årsmötet 1982 beslöt att ett enkelt föreningsblad skulle ges ut några gånger om året. Man gjorde inte anspråk på något tendensnummer med layouttekniska finesser. Nej, man ville bara få lite information inom föreningen, om nyheter och annat värt att veta. Till redaktör utsågs kaptenen och NWT-journalisten Bror Frank Olsén. Bror tog uppgiften med tidningen på allvar och tyckte jobbet var både inspirerande och trevligt. Gång på gång fick han dock komma tillbaka till sin förmaning; "Utan ljus ingen bild", för att få alla goda krafter med sig att medverka med artiklar, historier och berättelser. Till de mest trogna, när det gällde läsvärda manus, framhåller han Erik Danell med sina drygt tjugo artiklar och sextio-talet helsidor i tidningen. Andra trogna som bör nämnas är Holger Lindström, Erik Berntsson, S B Bengtsson, Arne Naucleur och Olof Holm.

ÄU-Bladet blev sex år gammalt. 1988 bytte tidskriften namn till "Underofficeren". Det gick fort och kvickt sedan föreningen antog nya stadgar och nytt namn. Det var Olof Holm som knäckte den gordiska knuten med tidskriftens namn, nu när vi kunde alludera på den gamla förbundstidningen. Bror Olsén fick inte följa den nya tidskriften ända fram till slutet. Vi tackar honom för hans hedervärda arbete.

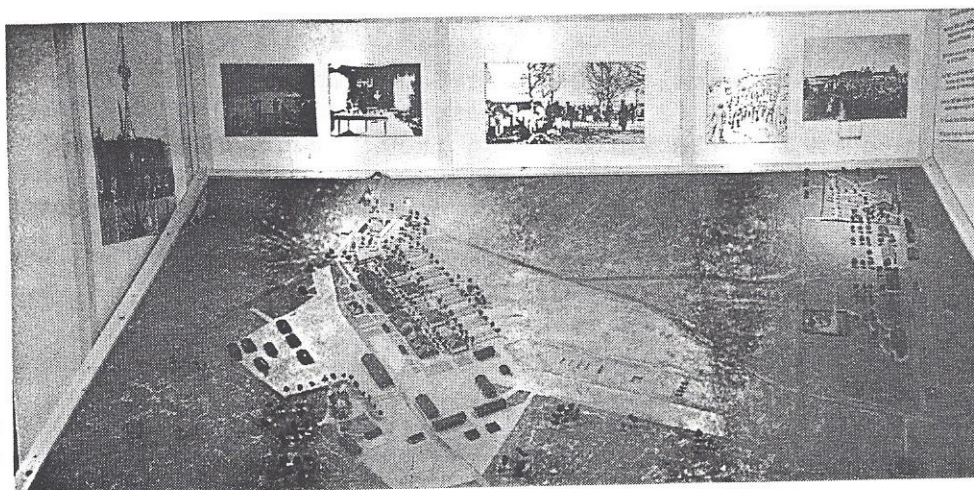
Garnisonsmuseet en riktig sevärdhet

Med den rubriken refererade Nya Wermlands-Tidningen invigningen av Garnisonsmuseet i Kristinehamn den 4.april 1996.

Översten av 1.graden Yngve Johansson mottar nytillskott till samlingarna. Till vänster kapten Erik Edvinsson som svarat för arbetet med flyttningen, Bror Evenson i uniform från 1886 och till höger Evert Magnus i fältjägaruniform modell 1808 (Foto B Traung).

Museisamlingarna är nu inflyttade i en ny rationell lokal inom garnisonsområdet. Lokalerna medger en fortlöpande utveckling och Garnisonschefen har planer för framtiden: Visionen är att bygga vidare på A 9:s födelse, Värmlands regementets hemvist på Fältet i Kristinehamn 1684-1816 och torpinventeringen som gjordes på det utvidgade närövningsfältet. Men redan nu är Garnisonsmuseet en sevärdhet. Här finns det mesta av Värmlands regementets samlingar och nytillskott från myndigheter i Kristinehamns Garnison.

Modellen av Trossnäs fält, mästerverk utförd av snickaren Nils Agaton Nilsson I 2, finns efter översyn på plats i museet.

En del föremål ur det forna regementsmuseet har deponerats hos Eda Skans museiförening i Åmotfors, där bra lokaler ställts till förfogande. Och många föremål ligger fortfarande nedpackade i avvaktan på istandsättning av lokalutrymmen i övriga delar av "museibyggnaden". Vår förhoppning är då, att den tidigare dokumentationen av underofficersepoken återupprättas.

A 9-chefen, överste Birger Almlöw, kände stolthet när han överlämnade alla de artillerifordon traditionsgruppen på A 9 renoverat de senaste åren, bl a en svensktillverkad Allis-Chalmers bandtraktor från 1930 och en 8,4 cm kanon från 1881. A 9 överlämnade också sitt soldattorp, som flyttades från Ölme 1948 och sattes upp på ny plats utmed Presterudsvägen, nära infarten till Garnisonen.

Det var fest och tradition när Garnisonsmuseet invigdes. Roland Collander och undertecknad deltog i högtidligheterna som avslutades med lunch på Presteruds anrika herrgård.

Björn Traung

Ölme kompani Skans No 51. Soldattorp från 1700-talet. Knekten Rolf Niska var med och flyttade torpet för femtio år sedan (Foto B Traung).

Minnen

Underofficerssonen, numer pensionerade rektorn och reservofficeren, Åke Engström berättar roande och kärleksfullt om sina ynglingaår på Kasern och i Karlstad.

STRÖVTÅG I HEMBYGDEN

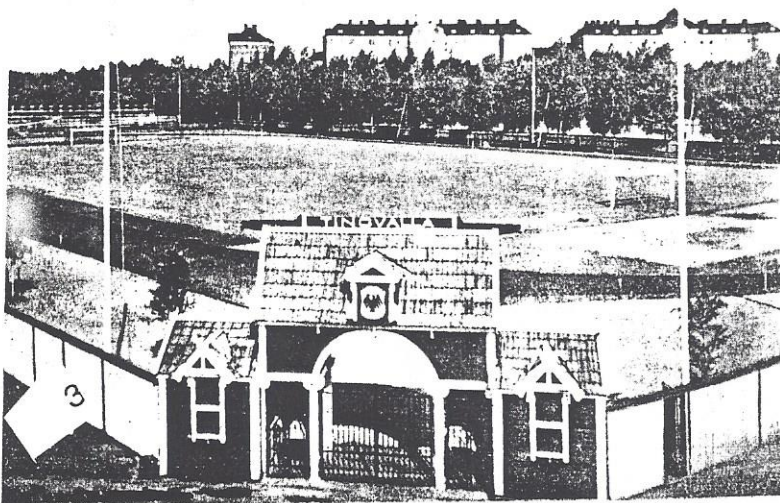
(efter Gustaf Fröding: Hemvers och vardagsvers)

Med åren har det blivit allt längre mellan besöken i Värmland och Karlstad. Släkten har tunnats ur och kamratkretsen har krymt. I stället för till männskor går besöket till gravplatser. Så är ju tidens gång. Men i slutet av maj förra året lockade ett skoljubileum till en snabbvisit i Karlstad. Då tog jag chansen att också återse min speciella hembygd: Sandbäckshöjden, på sätt och vis även den en gravplats, fylld med minnen av människor ur det förflutna.

Det blev min gamla skolväg, nött dag ut och dag in under 24 skolterminer. Från Residenstorget, över "broa", där jag förresten en morron hade lyckan att möta den store komikern Fridolf Rudin. En annan gång blev jag mitt på bron hejdad av en uniformsklädd officer från något kavalleriregemente. Han undrade varifrån den obehagliga doften över älven kom. Om mitt snabba svar var tillfredsställande, vet jag inte. Jag sa nämligen på mitt kallstamål "Dä lukter Skoghall". Bron utgjorde förresten en tid-kanske på 20-talet-ett problem för marscherande trupp. Över bron fick en truppavdelning inte gå i takt, marschtakten måste upplösas för att när bron passerats återställas. Tyvärr har jag glömt på vilka kommandon förändringarna av marschdisciplinen verkställdes.

Värmlandsoperans klassiska teaterbyggnad till vänster i parken och Selma Lagerlöf till höger nere mot älven markerar för besökaren vilket kulturlandskap och vilken kulturstad han befinner sig i.

Utefter Malmtorgsgatan i riktning mot Tingvalla letar jag förgäves efter några minnesvärda hus. Där låg nämligen det för folkrörelse-Sverige anrika Klara ordenshus och vidare den judiska synagogan samt i ett gårdshus en bit från gatan Klings bakeri. Men nu till Tingvalla. På dess is trädde tomtedansen med

Tingvalla Idrottsplats.

Foto: Pressbyran

Göta bandyekvilibrister under publikens bifallsstorm. Eftersom veckopengen för oss smågrabbar inte räckte till inträde, var dagrummet i översta våningen av södra kasern en alltid fullbokad läktarplats, när Göta spelade. Ibland kunde tyvärr de bästa utsiktsplatserna vara täckta av breda fanjunkarbakar. Så det var nog fler som avstod från entrébiljett på Tingvalla. Det var 1925 års försvarsordning som efter 1928 gjort att större delen av den kasernbyggnaden hade tagits ur bruk.

Via Regementsvägen-den kanske heter något annat idag? - är målet

för min promenad nästan nått. På väg till skolan på mornarna hände många gånger att jag mötte regementets chef, översten friherren Axel Gustaf Adolf Leijonhufvud i rask takt på väg från Sandbäckens herrgård till sitt tjänsterum i kanslihuset. Då gällde det för skolpojken att enligt fadersinstruktionerna artigt lyfta på mössan. Den aristokratiska framtöningen hos översten och friherren kom i många år att prägla min uppfattning om hur en regementschef skulle se ut. Den har under årens lopp blivit reviderad och tur är.

För den som i alla år och i alla väder haft den tretungade flaggan på kasern II:s tak som riktmärke, känns det högst ovanligt att den nu är halad. Det är lätt gjort att associera till uttrycket "stryka flagg" som tecken på kapitulation. Men i det här fallet inser jag att det vore fel och orättvist. Både regemente och brigad är intakta och har heller inte nämnts bland försvarets avvecklingsobjekt vid ett kommande försvarsbeslut. Då var det värre inför 1925 års riksdagsbeslut om indragning av arméförband. Då fick värmlänningarna med Selma Lagerlöf i spetsen slåss för sitt bygderegemente.

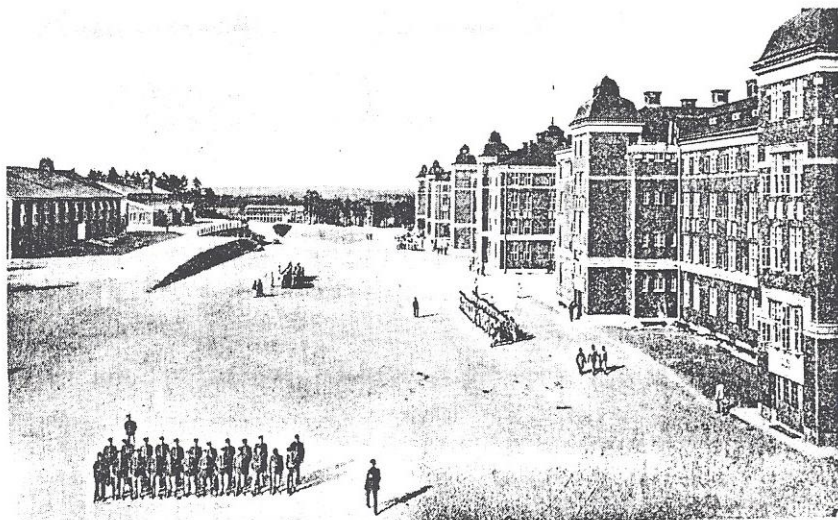
Genom uppslagna, obehagliga grindar kliver jag in på kaserngården, som för dagen onekligen påminner mest om en jättestor, ostädad parkeringsplats. För de flesta människor är kaserngård nånting fult och sterilt, förknippat med ett plågsamt harvande. Inte för oss regementsungar. Det var ju den stora scenen för mycket av verksamheten inom ett regemente. Här ringlade sej skarorna av inryckande

värnpliktiga. Här fick de sin första skolning i soldatens uppträdande enskilt och i trupp. Här var platsen för årets parader. Krigsmans erinran, stort tapto med hela musikkåren under det s k regementsmötet på hösten, uppställning av bataljoner rustade för avmarsch till större fälttjänstövningar. Vi ungar kunde hitta spännande lekplatser på många ställen innan för det höga staketet, men från kaserngården skulle vi hålla oss borta; det var ingen lekplats för barnen.

Övning på fältet nedanför kasernerna (nuv. E18).

Den skulle hållas ren och prydd. Följande tilldragelse, vars sanningshalt min far har garanterat, berättas om indelte korpralen Otto Forsell. Han ingick i kasernvärden och lydde under väbeln, fanjunkaren Nils Gustaf Klarström. Sin tjänstebostad hade Forsell i arrestlokalen vid kaserngårdens norra ände. En lördag vid arbetsveckans slut anmärkte fanjunkaren på att Forsell med underställda två malajer inte hade hållit kaserngården i välvårdat skick. Forsell mottog kritiken med sammanbiten tystnad. Men på måndag morron stegade Forsell in på väbelns expedition, gjorde ställningssteg och anmälde: "Fanjunkare, under helgen har jag varit i Falun och synat den kaserngården. Och det vill jag säga att så dålig och ostädad har aldrig kaserngården här varit". Det ville han att hans "förmän i tjänsten" skulle få veta. Så var balansen och samspelet mellan två kronans karlar återupprättad.

Kaserngården i början av 1920-talet

Var Otto Forsell ett original? Nej, knappast, men han var ändå unik som "gårdskar" på regementet. Han var filosofiskt lagd och han var en beläst man. En hobby hade han av ganska ovanligt slag: astronomi.

Efter tjänstens slut på lördagar kunde man se Forsell med en liten resväska i näven vandra ner till busstationen. Han tog bussen till Slottsbron, där han hade sitt eget hus med ett observatorium. Otto Forsell ägnade sig seriöst åt astronomi och förde viss korrenspodens med mer privilegierade kollegor vid vetenskapliga institutioner.

Bland de otaliga "levande bilder" från det dagliga livet på kaserngården, som har lagrats i mitt minne finns ett par som kan vara värda att kommenteras. Den äldsta hör hemma i de svåra åren då "spanskan" härjade som värst, inte minst bland de värnpliktiga. Regementets sjukhus var den tiden fullbelagt. Än i dag kan jag inte höra Chopins sorgmarsch utan att bli påmind om begravningsprocessionerna som med hedersvakt och musikkår i täten skred fram över kaserngården mot grind nummer ett. Det måste ha varit ett ofta återkommande makabert skådespel för att så ha fastnat i huvudet på en fyraåring.

Den andra bilden är betydligt yngre; den är från mitten av maj 1931. Vi bodde då på andra våningen i Övre underofficersbostaden. Min mamma och jag var den här dagen ensamma hemma. Pappa Otto deltog i militär fälttävlan i Boråstrakten. Från våra fönster kunde vi se hur man bar in skjutvapen och ammunitionslådor i kanslihuset. I radion hade vi hört om den olyckliga konfrontationen i Ådalen mellan utkommenderad militär från Sollefteå och demonstrerande arbetare. Vad vi såg tydde på en uppenbar rädsla för att händelserna i Ådalen skulle kunna leda till våldsamheter från demonstranter även i Karlstad. Sannerligen inget äreminne över den svenska försvarsmakten. En uppgörelse på det politiska planet gjorde också slut på länsmyndighetens rätt att kalla på militär trupp för att lösa allvarliga arbetskonflikter.

När regementet 1913 lämnade Trossnäs och tog den moderna anläggningen på Sandbäckshöjden i bruk, fanns också två nyuppförda bostadshus för underofficerare och viss civilmilitär personal. Mina tidigaste minnen är knutna till Nedre underofficersbostaden, norra ingången, bottenvåningen. Huset hade 12 lägenheter, var och en med tillhörande källarförråd och vindskontor. Varje lägenhet bestod av 2 rum och kök, inget toaletttrum men ett torrdass. Köket var utrustat med ett gaskök och vedspis. Lägenheten uppvärmdes med en kamin i tamburen och en kakelugn i vardera rummet. Den som så hade kunde ställa ett isskåp ute i trappan. Till lägenheterna på andra och tredje våningen hörde balkong. Det här var säkert en god standard för att ha planerats vid tidigt 1900-tal. De flesta familjerna som bodde i huset under 20-talet hade barn, flera av dem ganska många. Så nog var det trångt om utrymmet. Men vi hade alla gott om lekkamrater.

I den Övre underofficersbostaden fanns endast 6 familjelägenheter. Dessutom - om jag minns rätt - 2 enrummare med kök. De sex lägenheterna var rymligare än i den andra underofficersbostaden. Det var 3 rum och kök men inget riktigt toaletttrum och även här torrdass. Och uppvärmningen var densamma som i det andra huset. Det ansågs nog i allmänhet att det var lite finare att bo i "Övre". Där bodde t ex. förrådsförvaltaren och maskinisten, d v s tekniske chefen för samtliga fastigheter. Han hette Gustav Holm och skrev historia åtminstone lokalt för Värmland genom att han var den som anlade Karlstads Rundradio, som han också svarade för i flera år. Ett pionjärprojekt av stor betydelse.

Om bostadsutrymmena kunde upplevas trånga, särskilt för de barnrika familjerna, så var tillgången på friluftsområden nästan obegränsad. Vi kunde ju om vi hade lust röra oss inom hela det stora övningsområdet med begränsningar endast för stora övningar och naturligtvis fältskjutningar. Vi barn hade främst västra exercisfältet som vår tummelplats. Gränsen utgjordes av nordvästra stambanan, som vi var hårt tillhållna att inte beträda. Det var ändå en sport att låta tåget köra över en tvåöring eller femöring för att se hur den såg ut efteråt. Tidens tågtäthet uttrycktes vid ett tillfälle av en gästande morfar i en familj med orden "Disse tåga di far här och kutter".

För hyresgästerna i "nedre" fanns en liten parkliknande trädgårdsanläggning. Den som var itresserad och kunnig hade möjlighet att plantera, t ex en syrén, en ros eller åtminstone en pion. En gång i början av sommaren fick den tillsyn av en trädgårdskunnig civilanställd. Han hette Pettersson och var, tror jag, smålänning. Men han omnämndes alltid med det klassiska namnet Puck. Vem som nu hade gett honom detta sägenomspunna namn är känt från Shakespeare. För sitt ansvarsfulla

säsongarbete disponerade Puck en häst med arbetskärra samt ett par malajer. Vem skriver förresten malajernas roll i det militära samhället? Den fine gårdstomten Puck och hans häst slutade livet en kväll i slutet av en lång arbetsdag. De blev överkörda av tåget vid järnvägsövergången på vägen mot norra Sanna. Och med dem föll så småningom den lilla parken i vanhävd.

Det rådde i de här flerbostadshusen vad jag kan minnas en god grannsämja. Man hjälpte varandra, när så behövdes. Och små intressekonflikter som är nästan oundvikliga klarades lätt upp. Även om bostadsutrymmena var små, hindrade det inte från att umgås med kafferep på födelsedagar och kalas under julhelgen. Och sommartid kunde det ordnas små fester utomhus. Umgänget styrdes som alltid av intressegemenskapen, i jobbet eller på fritiden. Mina föräldrar, särskilt min pappa, hade starkt intresse för sång och musik. Det präglade därför till en del deras umgänge. Jag kommer ihåg som ganska liten en manskvartett som då och då träffades hemma hos oss. Utom min pappa var det fanjunkaren Johan Erik Kyrk samt sergeanterna Pontus Åberg och Helmer Emilsson. Jag kan än i dag se och höra dem. Helst sjöng de romantiska pärlor från det senare 1800-talets manskörrepertoar, t ex Hjärtats saga, Lugn vilar sjön och som en fosterländsk manifestation Dåne liksom åskan, Bröder ... Man kan undra så här långt efteråt vad det var som stimulerade dem till att sjunga i stämmor. Kanske var det ett behov att ibland byta ut rollen av kommenerande trupputbildare mot medverkan till vacker, sentimental kvartettsång.

En annan form av "rollbyte" upplevde jag i början av 30-talet, när underofficerskåren anordnade föreläsningkvällar på mässen i allmänna och medborgerliga ämnen. Med läroverksrektorn Lars Dahlgren som föreläsare arrangerades en serie föreläsningar i stats- och kommunalkunskap. De hölls på kvällstid en eller två gånger i veckan. Det var skolpojkenes första erfarenhet av folkbildning. Jag var riktigt stolt över att få sitta bland alla "farbröderna" och med dem lyssna på den tränade föreläsaren och erfarne politikern Dahlgren. Inte minst spännande var frågorna som ställdes och diskussionerna som väcktes. Troligtvis var studier av det här slaget början till ett ökat samhällsengagemang. Intresset hade nog alltid funnits men steget in i politiken hade bara några få ansett sig kunna ta.

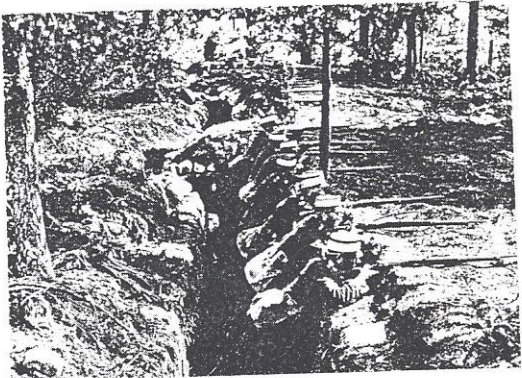
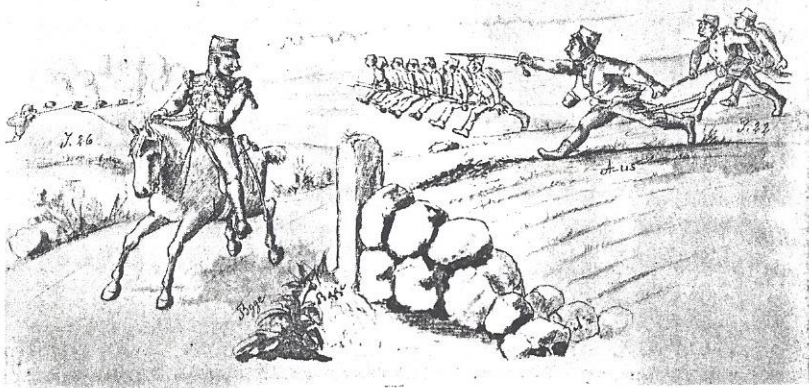
Promenaden upp till regementet med allt som jag där återsåg, förstärkt av innehållet i den nyutkomna, välgjorda boken om Värmlands regemente och dess Underofficerare, allt detta har väckt minnen och tankar av många skilda slag från uppväxtåren och senare från perioder av grundutbildning och i tjänst vid regementet allt från mitten av 30-talet till slutet av 50-talet. Även det en skola för livet. Här har jag sett det angeläget att berätta något om hur det var att växa upp på regementet mellan de två världskrigen. Det som har med trupptjänst att göra finns med sakkunskap och erfarenhet väl företrätt inom läsekretsen

444 50/36 Engström

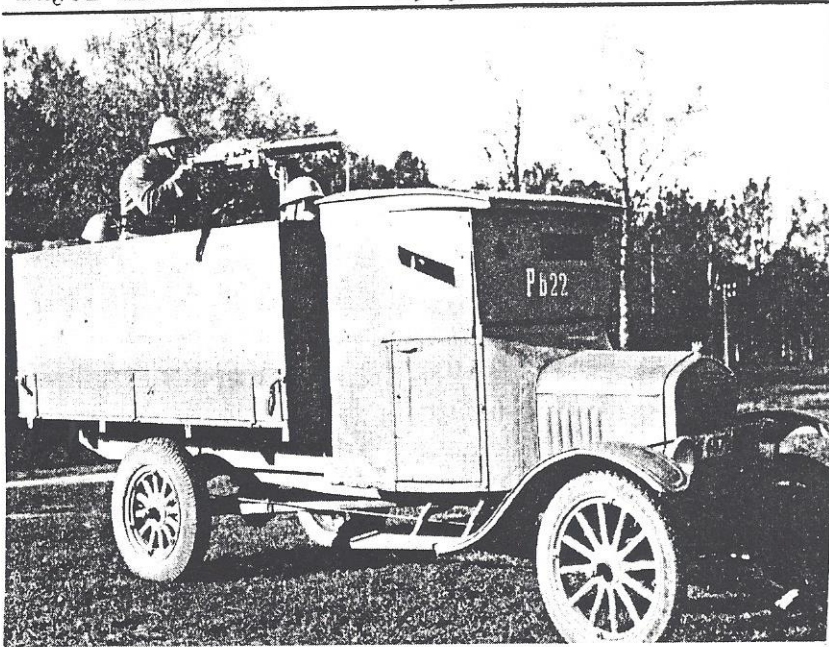
R A P S O D I

TEXT och BILD ur vår Tidskrift och boken Värmlands regemente och dess Underofficerare.

Övningarna på Trossnäs bestod mest av exercis. Här linjeexercis i småavdelning. Teckning av major Artur Svanström 1905.

"Stridens mål är seger". Här miljöbild från ställningskrig i Råtorpsgläntan 1917. "Då och då bröts tystnaden i den mörka oktobernatten av signaler och enstaka skott. Belysningsavdelningarnas strålkastare svepte över terrängen framför stormhindren"

1926 utökades försvarskraften med bl.a. denna pansarbil, PB 22 S 4574. Bäva månne fienden...

Vid meddelande	Vid markering med flagga	Under iakttagande av att vederbörande befälhavares självverksamhet (skyldighet att fatta beslut) icke obehörigt inskränkes, innebär angiven eldverkan följande
Svag	☒	framryckning möjlig med hel grp (ansats, krypning o. d.), eldgivning i huvudsak obehindrad
Medelmättig	☐	framryckning möjlig med del av grp, eldgivning möjlig
Stark	☒	framryckning möjlig endast för enskild karl, eldgivning möjlig, om högst huvudmål visas
Mycket stark	☐	framryckning möjlig endast i fullt skyddande betäckning (djupa diken o. d.), eldgivning (observation) icke möjlig utan fullständigt huvudskydd

Under flera årtionden fick förbandsutbildningen snäva penningar. Kompaniernas styrka var liten, särskilt under vinterhalvåret. Plutoner och troppar slogs samman till reducerade övningsförband och ibland spelades med fältstarka kompanier och bataljoner genom att "gruppera" truppskärmar i leden.

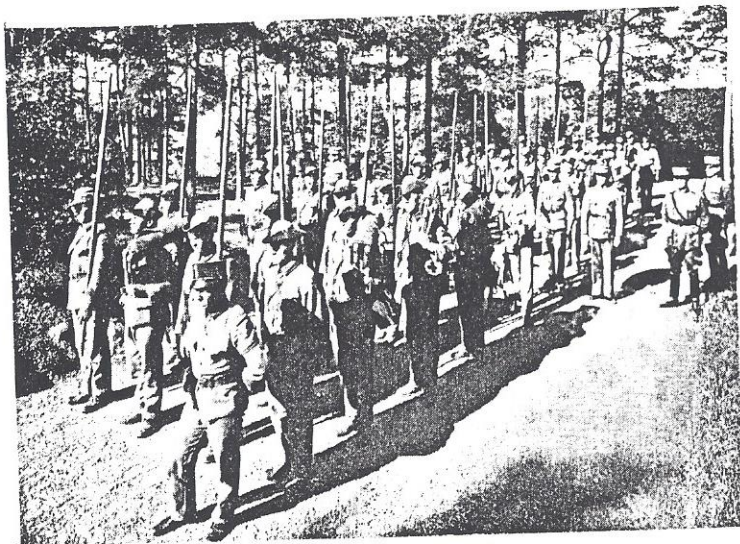
Formulär I.

Igenkänningsmärke: 24574

Typ: Ford	Personvagn för pers. Personombud	Drivkraft: 12 CV	Cylinder: 4	Long: 317 cm	Ringar: 4	Egen skattevt: 1025 kg
1926	Lastvagn, Max last: 1000 kg	Antal bkr: 1	ant: 4	Bredd: 20 cm	Största hjultryck: 780	Största hjultryck: 780
Datum, då uppgiften	A g a r e n s	Automo- bilens	Påbörskning, förbehåll mot användande, anmälan av tidigare skade om övergång av äganderätten, anmälan om registrering			
1926/10/26	Agrens, ykte, hemvist och postadress	hemort	Automobilskatt			
1926/10/26	Agrens, ykte, hemvist och postadress	hemort	Högst skatt, uppgående			

Handlingen som visar att »pansarbilen inregistrerats på Kungliga Värmlands Regemente den 26/10 1926. Den slutade dock sin militära bana den 30/9 1936 hos »Skrot-Wille» Wilhelm Johnsson, Rosenbad i Karlstad. (Ur Händelser, Människor och Miljöer i Gamla Karlstad—Arnold Johansson, Gunnar Lundkvist)

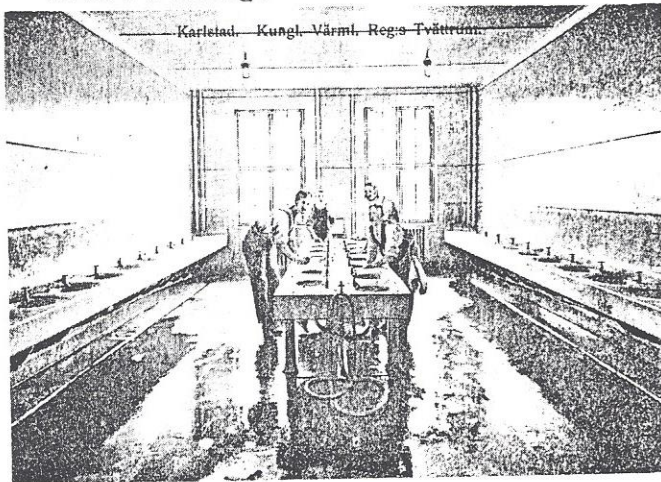
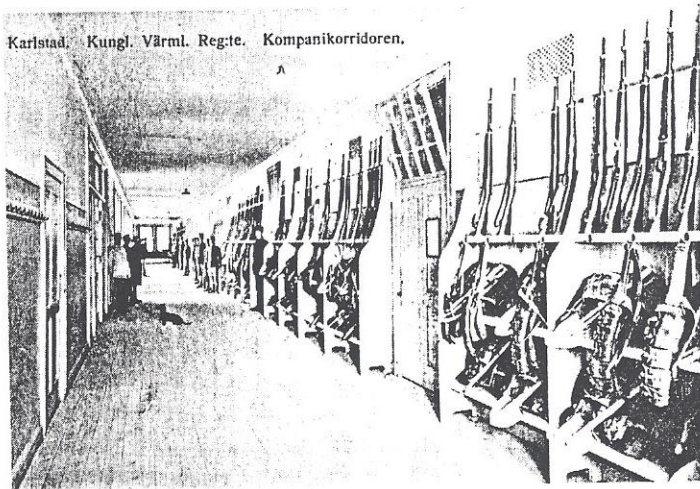
elverkansflagga i grön färg. Bristen på utbildningsmateriel och anordningar stimulerade befälets fantasi. Deras förmåga att "måla" fingerade förbands åtgärder i olika händelseförlopp och fiendens eldverkan, var mästertlig".

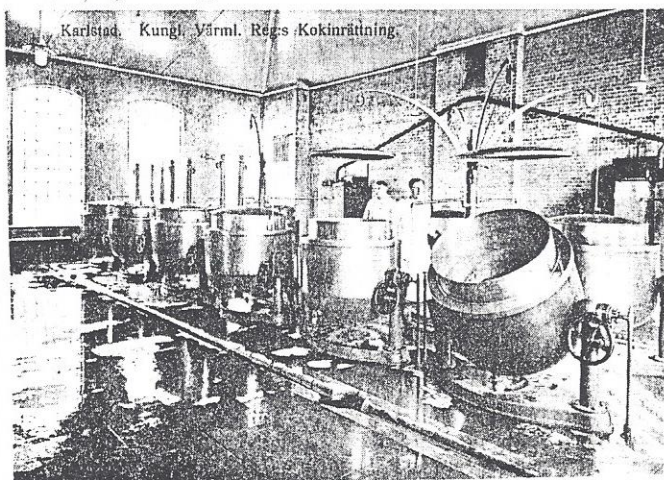
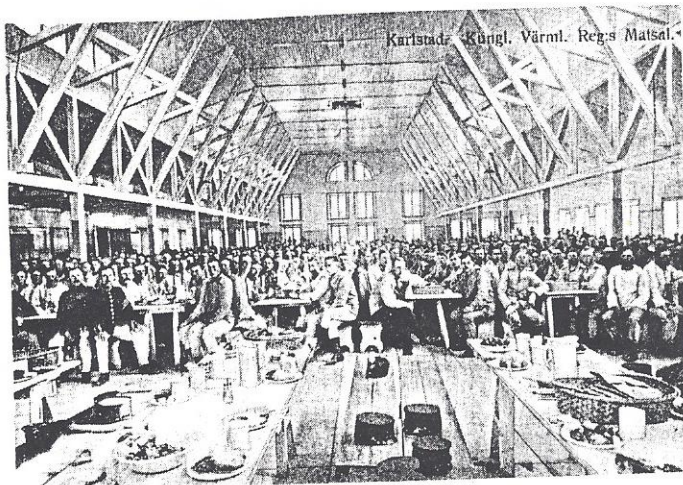
Sjukvårdsplutonen med sina bårkärpar färdig för avmarsch. Som sjukvårdsunderofficer under 30-talet tjänstgjorde Karl Hugo Ljunggren. Om honom har berättats, att han vid avmarsch på cykel "för att draga i fält" som han sa, inte klarade sjukhusbacken utan hamnade i väggen på marketeribyggnaden. Ett bårlag välutbildade sjukvårdare återförde Ljunggren till sjukhuset.

(Bilder på denna sida är hämtade ur Händelser, Människor och Miljöer i Gamla Karlstad - Arnold Johansson och Gunnar Lundkvist - 1983. Gunnar Lundkvist Förlag.

Karlstad. Kungl. Värml. Reg.te. Kompanikorridoren.

Parallellt med soldatundervisning och exercis följde utbildning i "inre tjänst". Stor vikt lades vid ordningshållning, dagordning, kroppens och utrustningens vård. En verksamhet som präglades av ordning och reda. Befälets förmåga att delge och motivera inre tjänstens grundläggande militära och uppfostrande betydelse var ypperlig. Vid försummelse drogs slutsatser och påföljd till krigshistoriska händelser eller kungsord. "Beflita er om småsakerna. De sakna icke ära och de äro första steget till seger" - Fredrik den store. I tvättrummet utfördes rakning i isande kallt vatten. I en låda fanns koksalt "att använda vid infektion och begynnande förkylning".

Matsalen rymde 700 man. Och kanske det allra viktigaste från köket, där den förnämliga ärtsoppan tillagades. Men också att bad i gryta kunde förekomma, som när en patrullerande post, genom ett fönster i matsalsbyggnaden spanade in en helt naken kvinna ta sig ett "dopp i grytan". Händelsen torde vara preskriberad. Den ägde rum i början på 30-talet.

Exercis på I 22 "Vilken fan är det som sträcker fram bägge benen därborta". (Karlstads-Tidningen)

Trupputbildaren var hängiven utbildningskallet och hans uppträdande framför trupp var föredömligt. Han levde verkligen upp till Exercisreglementets maning; "Militärisk hållning och hurtigt leverne tilltalar truppens sinne samt verkar med exemplets makt".

Kompanichefen ingav stor respekt. Han hade stor befogenhet och var full av självförtroende. Under övningar kom han ofta ridande. Ibland hade han anledning "hålla in" hästen och ingripa. Medan han ordnade tyglarna, klappade hästen och fattade ridspöt som pekpinne delgav han rättelser och gjorde jämförelser mellan dålig hållning och hö-säckar.

Ur Medborgarboken i början på 40-talet.

Under efterkrigstiden skärptes utbildningskraven genom bestämmelser för "särskild vinterutbildning". I mitten av februari var det vanligt att utbildningen genomfördes i Dalarna. Minnen och händelser återberättas förstås i boken om Regimentet och Underofficerarna.

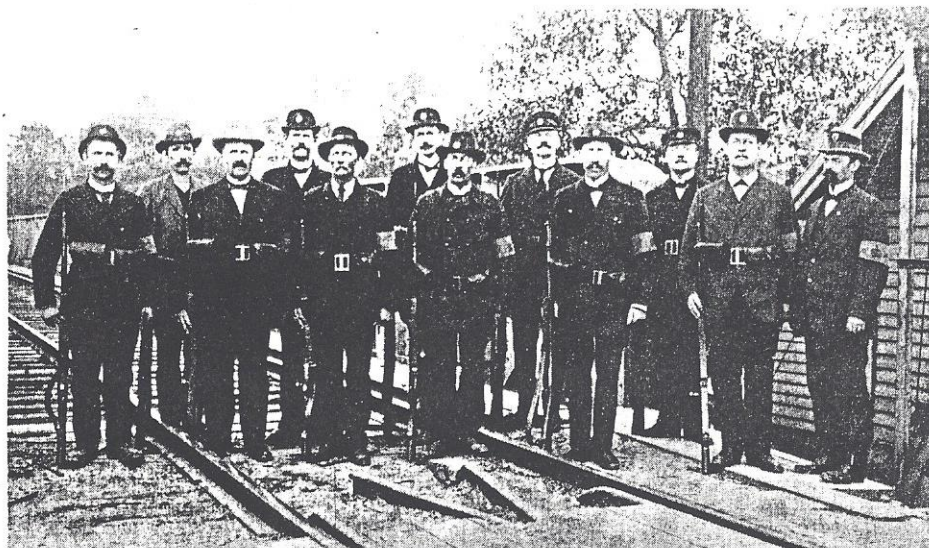

Militärmusiken satte sin speciella prägel på stadslivet. Här ses den nedanför kyrkbacken med Sparbankshuset i bakgrunden.

Den siste regimentstrumslagaren vid regimentets musikkår-musikfanjunkaren Sigurd Johansson-tar avsked och för staven till hälsning (Den 1. april 1957).

BEREDSKAP

(Ur Händelser, Människor och Miljöer i Gamla Karlstad-Gunnar Lundkvist Förlag 1983)

För "Hemortens försvar" fanns enligt lag från 1885 landstormen. Vid 1:a världskrigets utbrott 1914 var det en illa organiserad och dåligt utrustad styrka.

Utrustningen som här syns, bestod av ett gevär, patronbälte, armbindel och hatt- eller mössmärke. Av de bistra minerna att döma var nog varje försök till "sabotage" av bron dömt att misslyckas.

Mannen till höger är den kände karlstadsfotografen Karl Nyström. I bakgrunden gasklockan och vattentornet på Kvarnberget.

Uniformspersedlar i bruk 1934. Från vänster m/ä, m/10, m/23. Furirer med underofficersexamen bär utrustning för gruppchef; gevär, gördel och ränsel.

I början av 1920-talet togs första steget mot en gråbrun-grön uniform m/23. Något senare återinfördes hjälm som skydd i striden. Nära andra världskrigets utbrott fastställdes m/39 efter förebild från England.

Av ekonomiska skäl tvingades man leva med de gamla modellerna. 1925 års härordning fördröjde omsättningen av äldre uniformer p g a att materiel från 13 indragna förband omfördelades för nedslitning.

Vid krigsutbrottet 1939 förekom persedlar tillhörande följande uniformssystem i utrustningstillgångarna: m/, m/04 (kappa), m/10, m/23, fm/10, fm 23-37 och m/39. Det vållade bekymmer vid utrustning. Varje modell förekom också i bortåt 20 storlekar.

Mot Västgränsen-April 1940

Efter en lågkonjunktur, som var störst 1929-1932 började industrin komma igång, bl a var export av stål och malm betydande. Militärt stod det illa till. Värnpliktsarmén från 1901 utvecklades långsamt. Huvuddelen värnpliktiga var beväpnade med gevär modell 1896 och gick klädda i uniformer med gula och blå revärer. Nedrustningen enligt 1925 års riksdagsbeslut for hårt fram med regementets organisation.

Mobiliseringen 1940 "skakade om". Den kom att beröra oss alla. Den militära utvecklingen drevs framåt och en genomgripande svensk upprustning började.

Beredskapsåren stärkte samförståndsandan, Vi lärde känna varandras olikheter och synsätt. För det fast anställda befälet skymtade början till en ny epok.

Sergeant från mitten av 1700-talet
Uniformen är av internationell typ.

"Traditioner från indelningsverkets dagar gjorde det naturligt att underofficerskåren bibehölls vid övergången till allmän värnplikt 1901" skriver Statens offentliga utredningar 1949:16, och framhåller vidare, "att denna kår haft och även på ett synnerligen förtjänstfullt sätt fyllt en ansvarsfull uppgift inom svenska värnpliktshären".

Befälsordning

Som "förstesergeant" i slutet av 1600-talet meriterades han till de största uppgifter någonsin i underofficerarnas mer än 300-åriga historia. Han skulle övervaka att "allt gick skickligt till, samt exercera hela kompaniet som delar därav". Han skulle också "utomordentligt väl förstå krigsexercisen och noga känna till krigstravaller".

Från 1701, när kung Karl själv ledde och befallde när det gällde reglementen och instruktioner för hären, minskades sergeantens grad av självständighet och i stort kvarställt till modern tid, "att fullgöra trupptjänst som tropp- och plutoncher (ställföreträdare)".

Befälssystemet i demokratisk omvandling

Ur Karlstads-Tidningen den
13. okt 1953.

Från 1983 är det fritt fram för varje studieintresserad ungdom som genomgått gymnasium, att klättra så högt på samma steg som krafterna medger. Men det krävs också att soldater och förband är välutbildade. Strängt taget handlar det fortfarande mycket om grovarbete. Det behövs inte minst, yrkesskickliga och praktiskt rutinerade officerare som kan sätta den växande tekniska "krigsmaskinen" i verksamhet och hålla den igång tillräckligt länge. Och med samma effekt kunna handha underlydande.

A p p e l l

Vår minnesvandring med Regementet och Underofficerarna ändas vid ett epokskifte där underofficerarnas historia slutar. Vi medverkade själva till utgången för en bättre befälsorganisation, utan konstlade gränser för individens utveckling. Det var svårt att se vemodigt på reformen. Vi hade skapat en erkänd tradition av tjänstgöring och samhällsansenande i garnisoner och bygder.

Föreningen för Underofficerare vid Värmlands regemente är nu i färd med att skriva sista kapitlet i sin halvsekelånga historia. Det är en lång tid i en människas liv. Många av dem som var med när föreningen bildades har gått bort.

Med detta avslutande nummer av vår tidskrift tar Underofficeren farväl och tackar medarbetare och läsare för visat intresse.

Om Du hör av Dig ibland, kan det bli ett nätverk för nyhetsförmedling inom kamratkretsen. Glöm inte heller Din egen historia, den skrevs under några hundra år. Ta vara på den och lär känna tidigare generationer; till förhållanden, karaktär och gärning.

Björn Traung

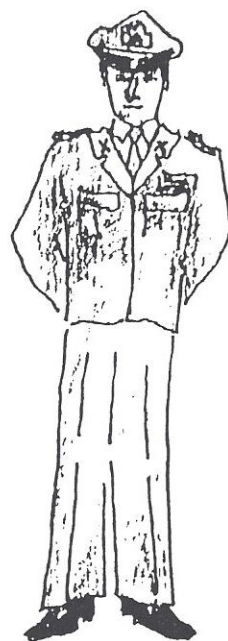

Värmland

Värmlands regemente och dess Underofficerare

1812 - 1972

Utgivning med början i juli 1996 i 500 exemplar. Boken erbjuds till självkostnadspris 315:- kronor. Porto för paketpost och postförskott tillkommer. Vid förtida betalning sker leveransen kostnadsfritt. Nettopriset 315:- kan insättas på I2/Fo52 postgironr: 31 31 52-1. Gör beställning i tid. Inga nytryck är aktuella. Handläggare: Kerstin Folke vid Garnisonen i Kristinehamn. Tel 0550-35137.

HISTORIEKOMMITTÉN "1812 - 1972"